

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет музичного мистецтва і хореографії
Кафедра інструментально-виконавської майстерності

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ КЛАВЕСИННОГО ТА ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА.

для студентів

Спеціальності	025 «Музичне мистецтво»
Освітнього рівня	першого (бакалаврського)
Освітньої програми:	025.00.03 Інструментальне виконавство (фортепіано)

Київ – 2022

Розробник: Свириденко Наталія Сергіївна професор кафедри інструментально-виконавської майстерності, кандидат мистецтвознавства.

Викладач: Свириденко Наталія Сергіївна професор кафедри інструментально-виконавської майстерності Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності, кандидат мистецтвознавства.

Протокол від вересня 2022 року № 2

Завідувач кафедри _____ (Катерина ЗАВАЛКО)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи)

025.00.03 Інструментальне виконавство (фортепіано)

____.____.2021 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

(керівник проектної групи) _____ (Наталія СВИРИДЕНКО)
(підпис)

на 20__ / __ Робочу програму перевірено

____.____.2021 р.

Заступник декана _____ (Інна ТКАЧЕНКО)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__ /20__ н. р. _____ (_____), «__» __ 20__ р.,
(підпис) (ПІБ)

на 20__ /20__ н. р. _____ (_____), «__» __ 20__ р.,
(підпис) (ПІБ)

а 20__ /20__ н. р. _____ (_____), «__» __ 20__ р.,
(підпис) (ПІБ)

на 20__ /20__ н. р. _____ (_____), «__» __ 20__ р.,
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання – денна	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Курс	I	
Семестр	1	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	28
модульний контроль	4	4
семестровий контроль	-	16
самостійна робота	28	12
форма семестрового контролю	-	Залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни – закласти основи знань з історії походження та розвитку клавірної культури (орган, клавесин, фортепіано) у формуванні професійних навичок музиканта та сформувати у студента наступні компетентності:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність		Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства, спрямованих на розвиток здатності особистості до художньо-творчої самореалізації й культурного самовираження в сфері музичного мистецтва.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
	ЗК-4	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
	ЗК-5	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК-7	Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК-8	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-9	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-12	Здатність працювати автономно.

	ЗК-13	Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
	ЗК-14	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
	ЗК-15	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
	ЗК-17	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК-3	Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
	СК-4	Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
	СК-5	Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
	СК-7	Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
	СК-9	Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
	СК-10	Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
	СК-11	Здатність оперувати професійною термінологією.
	СК-12	Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
	СК-13	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків
	СК-17	Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
СК-18	Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.	

7 - Програмні результати навчання

РН-6	Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.
РН-7	Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та

	розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.
PH-12	Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
PH-16	Виявляти розуміння фінансово-адміністративних принципів організації мистецьких заходів, закладів культури та музичної освіти.
PH-17	Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

3. Результати навчання за дисципліною –

студент повинен:

- мати сформований світогляд, активну громадянську позицію та загальну культуру;
- бути здатним орієнтуватися у складних процесах становлення і розвитку європейського струнного виконавства від витоків до сучасності та розуміння основних художніх тенденцій цих процесів;
- володіти системою знань специфіки та розвитку основних виконавських шкіл, виконавського стилю представників цих шкіл; розуміти тенденції їх розвитку, вміти формувати ефективні методи виконавської майстерності інструменталіста;
- уміти аналізувати, виокремлюючи кращі зразки професійного виконання, для подальшого використання у виконавській та педагогічній діяльності;
- використовувати індивідуальне творче мислення у процесі інтерпретації музичного твору, бути спрямованим на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію;
- бути здатним до ефективного використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

- Здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності.
- Готовність до планування й організації виконавського та педагогічного процесу, концертних програм і культурно-мистецьких проектів.
- Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
- Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу,
- Демонстрація володіння музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план навчання

Назва змістових модулів, тем	У сь ог о	Розподіл годин між видами робіт					С а м о с т і й н а
		Аудиторна:					
		Л ек ції	С е м і н а р и	П ра к т ич ні	Л а б о р а т о р н і	Ін ди ві ду ал ьн і	
I семестр. Змістовий модуль 1. Клавшні струнно-щипкові інструменти в історії та сучасності							
Тема 1.1. Давні інструменти часів Середньовіччя - клавішно-духові, клавішно щипкові. Практика їх застосування. Європа, Київська Русь	14	2	2	2			8
Тема 1.2. Клавшні інструменти та музичні твори доби Відродження - Англія, Італія, Франція, Україна.	14	2	2	2			8
Тема 1.3. Клавесинне мистецтво XVII–I пол. XVIII ст. - німецьке бароко (Й. С. Бах), французьке рококо (Ф. Куперен, Ж. Ф. Рамо) - творчість та особливості виконавської практики. Теоретичні засади.	14	4	2	2			6
Тема 1.4. Відродження клавесинної музики кінця XIX–XX ст. - романтики та аутентичне виконання. Клавесин у сучасному мистецькому житті. Сучасне виконання старовинної музики	14	4	2	2			6
Модульний контроль	4						
Разом		12	8	8			28
Усього за I семестр	60						
Змістовий модуль 2. Винахід ударної дії механіки та початок доби фортепіано							
Тема 2.1. Б. Крістофорі та його винахід ударної дії механіки. Різновиди клавшних інструментів та стильова різноманітність музичної практики II пол. XVIII - I пол. XIX ст.		4	2	2			4
Тема 2. 2. Формування Віденської класичної школи. Творчість Й. Гайдна, В. А. Моцарта та Л. ван Бетховена, їх зв'язок з майстрами піанофорте.		4	2	2			4
Тема 2.3. Українське клавірне мистецтво XVIII – поч. XIX ст. у творчості Д. Бортнянського, Є. Білоградської.		4	4	4			4

Модульний контроль	4						
Семестровий контроль (екзамен)	16						
Разом		12	8	8			12
Усього за II семестр		60					
Усього за I курс		120					

5. Програма навчальної дисципліни «Історія клавесинного та фортепіанного мистецтва»

Змістовий модуль 1. Походження клавішних професійних інструментів

Тема 1. 1. Давні інструменти часів Середньовіччя - клавішно-духові, клавішно-щипкові. Практика їх застосування.

Античний орган, як перший клавішний інструмент - історія винаходу та художнього життя (Греція, Рим, Візантія та Київська Русь).

Перші щипкові інструменти італійських монастирів та ранні теоретичні засади італійських музикантів. Різновиди спінетів та їх практичне застосування. Світська музика середньовіччя - ранні композиції, манера виконання. Трактати про музику, як джерело знань музичної культури. Естетична цінність давніх пам'яток культури мистецького життя Європи та Київської Русі..

Тема 1. 2. Клавішні інструменти доби Відродження – Англія, Італія, Франція, Україна. Школа верджиналістів у Англії - Д. Булл, О. Гіббонс, В.Берд, Т. Талліс, Д. Фарнебі та ін. Значення здобутків верджиналістів у світовій музичній культурі. Італійські камерати та роль клавішних інструментів у громадському житті суспільства. Трактати про музику П. Моріджіо, Триссіно, Ф. Петраркі, Дж. Боккаччо.

Історичні музичні інструменти та музичний матеріал Франції часів Відродження. “Академія музики та поезії” Антуана де Баїфа. Походження французьких клавесинів. Невідомі та відомі автори французької клавесинної музики - франко-фламандська школа.

Українське Відродження, як складова європейської культури - музика з Люблінської табулатури, Братиславська та Лейпцизька книги.

Тема 1. 3. Клавесинне мистецтво XVII–I пол. XVIII ст. – німецьке бароко (Й. С. Бах), французьке рококо (Ф. Куперен, Ж. Ф. Рамо)

Розквіт органного та клавесинного мистецтва у творчості Й. С. Баха. Розвиток інструментарію та інструментальних жанрів. Інструктивні збірки композитора, що мають педагогічну направленість. Теоретичні засади у розумінні музичного мислення барокової музики. Стилїстика виконання. Залежність від інструменту. Виконання творів Й. С. на фортепіано.

Французька придворна та салонна музика. Вплив історичних подій на розвиток музичної культури. Фламандські впливи та французьких смак у

побудові інструментарію. Творчість Франсуа Куперена композитора, виконавця та теоретика. Династія Куперенів.

Жан Філіп Рамо, як дзеркало національної французької традиції. Теорія про гармонію - пошуки та відкриття. Клавесинна музика - скарбниця світової музичної культури.

Тема 1. 4. Відродження клавесинного мистецтва кінця ХІХ–ХХ ст. - романтики та аутентичне виконання. Клавесин у сучасному культурному просторі.

Роль романтиків - (Ф. Мендельсон, Р. Шуман) у відродженні старовинної музики ХІХ ст. виконанням “Страстей за Матвієм” Й. С. Баха, що слугувало початком цього процесу. Розповсюдження цього процесу європейськими країнами. Що послужило причиною невдачі результатів цього руху.

Нова хвиля відродження, зокрема клавесину та виконання, що побудована на відтворенні справжності інструментарію та стилю виконання. ХХ ст. - повернення клавесинної культури у сучасне життя.

Основна література: 1,2,3,4,5.

Додаткова література: 2,4,5,6, 9.

II семестр. Змістовний модуль 2. Винахід ударної дії механіки та початок доби фортепіано.

Тема 2. 1. Б. Крістофорі та його винахід ударної дії механіки. Різновиди клавішних інструментів та стильова різноманітність музичної практики II пол. XVIII–I пол. XIX ст.

Дискурси аристократичної верхівки Флоренції навколо гострих проблем музичного мистецтва стимулювали появу ідеї про більш потужний за динамікою інструмент ніж клавесин. Роль публікації Скіпіона Маффея про винахід та розповсюдження цієї ідеї у Німеччині та інших європейських країнах. Перші твори для нового інструменту - піанофорте Лодовіко Джустіні, Антоніо Солера та ін.

Різновиди клавішних інструментів - клавірні арфи, клавірні ліри, флюгелі-жирафи, смичковий клавір, пірамідальний клавір, хаммерфлюгель, вертикальний клавір, юфонікон та ін.

Стилі - “Бурі та натиску”, галантний, сентименталізм, змішаний у творчості композиторів II пол. XVIII В. Ф. Баха, К. Ф. Е. Баха, Й. Х. Баха, Г. Бенди, Б. Галуппі, Д. Б. Мартіні та ін.

Тема 2. 2. Формування Віденської класичної школи. Творчість Й. Гайдна, В. А. Моцарта та Л ван Бетховена, зв’язок з фортепіанними майстрами.

Австро-Угорщина кінця XVIII–початку XIX ст. –центр культурного життя Європи та тяжіння видатних митців долучитися у своїй діяльності до загального процесу створення нового мистецтва. Багатонаціональність складу та демократизм середовища сприяли пробудженню таланту та ініціативи у створення нових жанрів та форм.

Хлопець з Хорватії - Йозеф Гайдн, який пішки прийшов до Відня, сумлінно відточуючі свій талант, стає засновником жанру струнного квартету, творцем класичної форми симфонії та одним з фундаторів Віденської класичної школи. Поява В. А. Моцарта у Відні визначила його подальшу долю та сприяла розвитку творчого потенціалу, особливо проявленого у оперному жанрі, додавши надзвичайної окраси характеристиці класичній школі, створеній у Відні..

Тернистий шлях Л. ван Бетховена у Відні вів його до великого тріумфу. не без допомоги князя Андрія Розумовського, який зробив свій вагомий внесок у складну долю геніального композитора, творчість якого завершує період Віденської класичної школи.

Тема 2. 3. Українське клавірне мистецтво у творчості Д. Бортнянського та Є. Білоградської.

Глухівська співацька школа - осередок початкової музичної освіти XIX ст. в Україні та культурний центр культури гетьмана К. Розумовського.

Система освіти та видатні постаті - вихідці з капели. Шлях до Італії, як продовження європейської освіти. Набуття художнього досвіду у провідних італійських музикантів.

Твори для клавіру Д. Бортнянського. Стилїстика та манера виконання.

Єлизавета Білоградська - перша відома клавірістка та композиторка.

Варіації на менует Штарцера.

Основна література: 6,7.

Додаткова література: 1,3,8,9.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	12	12	12	12
Відвідування семінарських занять	1	8	8	8	8
Відвідування практичних занять	1	8	8	8	8
Робота на семінарському занятті	10	8	80	8	80
Робота на практичному занятті	10	8	80	8	80
Лабораторна робота					
Виконання завдань для самостійної роботи	5	14	70	6	30
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом		-	353	-	273
Усього		626 балів			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№	Зміст завдання	Академічний контроль	Бали
1	Ознайомлення з історичними матеріалами щодо походження давніх клавішних інструментів	На практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	5
2	Навести музичні матеріали за участю клавішних інструментів часів Відродження		5
3	Показати практично складові стилю бароко на прикладі виконання творів Й.С. Баха		5
4	Представити виконання творів композиторів докласичного періоду		5
5	Виконати один з творів композиторів Віденської класичної школи		5
6	Охарактеризувати та виконати один з творів для клавіру Д. Бортнянського, або фрагмент Варіацій Є. Білоградської, дати характеристику стилю.		5

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

№	Модульна контрольна робота 1	Критерії оцінювання		Бали
1.	усне завдання (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, тощо)	своєчасність виконання завдання	1	5
		повний обсяг виконання	1	
		якість виконання	1	
		креативний підхід	1	
		Ініціативність	1	
1.	1-ше практичне завдання (аналіз запропонованого твору та виявлення стильових особливостей)			10
2.	2-ге практичне завдання (аналіз інтерпретації)			10
Максимальна кількість балів				25
№	Модульна контрольна робота 2	Критерії оцінювання		Бали
1.	усне завдання (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда,	своєчасність виконання завдання	1	5
		повний обсяг виконання	1	
		якість виконання	1	

	<i>тощо)</i>	креативний підхід	1	
		Ініціативність	1	
3.	1-ше практичне завдання (аналіз запропонованого твору та виявлення стилєвих особливостей)			10
4.	2-ге практичне завдання (аналіз інтерпретацій)			10
Максимальна кількість балів				25
Усього				50

За необхідності модульний контроль може відбуватися дистанційно – у вигляді творчого проєкту як складової екзамену, розміщеного в ЕНК, або у вигляді усної відповіді у програмах Zoom, Skype, Viber.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Вивчення курсу закінчується екзаменом в 3 семестре.

К-сть балів	Критерії
35 – 40	Відмінне володіння теоретичними знаннями з курсу. Грунтовна і повна відповідь на екзаменаційні питання.
30 – 34	Вияв студентом повних систематичних знань із дисципліни. Наявність у відповіді незначних помилок.
25 - 29	В загальному вірне виконання екзаменаційних завдань з певною кількістю суттєвих помилок.
20 - 24	Знання основного матеріалу курсу в обсязі, достатньому для подальшого навчання. Можливі суттєві помилки у відповіді.
15 - 19	Відповідь студента задовольняє мінімальні вимоги з навчальної дисципліни.
10 - 14	Відповідь студента поверхова, знання фрагментарні. Студент має можливість повторного складання екзамену.
1 - 9	Студент виявив незадовільний рівень знань.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Історія створення найдавнішого клавішного інструменту - органу.
2. Клавішно-струнні-щипкові інструменти Середньовіччя.
3. Клавішні інструменти Відродження та їх застосування.
4. Клавесини бароко - основні школи.
5. Стилїстика виконання творів Й. С. Баха.
6. Французька клавесинна музика - Загальна характеристика.
7. Ф. Куперен та його трактат “Мистецтво туше на Клавесині”
8. Ж.Ф. Рамо “Трактат про гармонію, зведеної до її природних принципів”.
9. Італійська клавірна музика. Д. Скарлатті.

10. Стил ь клав ірної спадщини В. Ф. Баха.
11. Сучасна інтерпретація клав ірних творів Й. С. Баха / Глен Гульд, Ванда Ландовська та ін.
12. Стил ь “Бурі і натиску” у творчості К. Ф. Е. Баха.
13. Галантний стил ь клав ірної музики Г. Бенди
14. Інструменти докласичного періоду.
15. Віденський класицизм в фортепіанній творчості Й Гайдна.
16. В. Моцарт - піаніст. Питання інтерпретації.
17. Бетховен. Фортепіанна творчість. Інтерпретація творів. Редакції творів.
18. Інструменти віденських майстрів - історичні піанофорте.
19. Принцип дії Віденської механіки.
20. Стил ь клав ірних творів Д. Бортнянського.

6.6. Шкала відповідності оцінок.

Рейтин- гова оцінка	Оцінка за 100- бальною шкалою	Значення оцінки
A	90- 100 балів	Відмінно – відмінний рівень умінь та навичок в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками. Студент демонструє емоційний відгук на музику, сценічну свободу, виконує в характері, відчувається розуміння форми та цілісності музичних творів.
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень умінь та навичок в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок. Студент втілює драматургію музичних творів, розуміння виразності музичної мови.
C	75-81 балів	Добре – загалом добрий рівень умінь та навичок із незначною кількістю помилок. Студент доносить зміст твору, але не вистачає якісного звуковидобування, фразування, вистроєності динамічного плану тощо.
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень умінь та навичок із значною кількістю недоліків, проте достатній для подальшого навчання або професійної діяльності. Студент демонструє маловиражені технічні, артистичні можливості, невпевненість у своїх діях.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень умінь та навичок. Студент зіштовхується із технічними зривами, погано інтонує, застосовує брудну педалізацію.
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень умінь та навичок з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень умінь та навичок, що вимагає повторного вивчення дисципліни.

7. Навчально-методична картка дисципліни

Модулі	Змістовний модуль I				Змістовний модуль II		
Назва модуля	Розвиток фортепіанного мистецтва від витоків до другої половини XVIII ст.				Розвиток музичних здібностей в процесі інтегративної навчально-виконавської діяльності		
Кількість балів за модуль	353				273		
Заняття	1-2	3-4	5-8	9-12	1-4	5-8	9-12
Лекційні	2	2	4	4	4	4	4
Семінари	2	2	2	2	2	2	4
Практичні	2	2	2	2	2	2	4
Змістовний модуль I							
Клавішні струнно-щипкові інструменти в історії та сучасності	Тема 1.3. Виконання творів Й. С. Баха, Ф. Куперена, Ж. Ф. Рамо на клавесині (за власним вибором),				Тема 2.2. Виконання творів композиторів Віденської класичної школи на піанофорте (за власним вибором)		
Змістовний модуль 2 Винахід ударної дії механіки та початок доби фортепіано	1*12=12 б. 1*8=8 б./ 10*8=80 б. 1*8=8 б./ 10*8=80 б. 188 б.				1*12=12 б. 1*8=8 б./ 10*8=80 б. 1*8=8 б./ 10*8=80 б. 188 б.		
Самостійна робота	5б.	5б.	5б.		5б.		5б.
Модульна контрольна робота	25				25		
Види поточного Контролю	Екзамен – 40 балів						
Усього до екзамену 626 балів без урахування коефіцієнту Коефіцієнт – 6,26							

8. Рекомендовані джерела

Основна література

1. Свириденко Н. С. Античність в українському мистецтві / Н. С. Свириденко // VIII культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва: мат. міжн. наук.-практ. конф. – К., 2010. – С. 125–128.
2. Бодки Е. Інтерпретація клавірних творів Й.С. Баха-М., 1993.
3. Грінченко М. Вибране / М. Грінченко. – К.: Держ. вид-во образотв. мистец. і муз. літ-ри УРСР, 1959.--530 с.
4. Іваницький А. Походження музики / А Іваницький. – К.: Альтерпрес, 2003. – 179 с.
5. Свириденко Н. С. Ванда Ландовська та її відкриття старовинної музики (до 130-річчя від дня народження та 50-річчя від дня смерті) / Н. С. Свириденко // Мистецтвознавчі записки. К., 2010. – Вип. 17. – С. 267–273.
6. Свириденко Н. С. Піанофорте – фортепіано (PIANOFORTE) Бартоломео Крістофорі та його винахід / Н. Свириденко // Актуальні проблеми історії теорії та практики художньої культури. – К., 2003. – Вип. 11. ч. 1. С. 130–137.
7. Свириденко Н. С. Віденська механіка як етап розвитку фортепіанного будівництва (Піанофорте - фортепіано (PIANOFORTE) Німеччина та Австрія) / Н. С. Свириденко // Вісник ДАКККіМ. - К., 2004 – №1. – С.75–80.

Допоміжна

1. Свириденко Н.С. Відродження старовинної музики у ХІХ ст. / Н. С. Свириденко // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка.-- 2010. – Вип. 14. – С. 219–231.
2. Свириденко Н. С. Історичні аспекти осмислення музичної культури ХVІІ–ХVІІІ ст. / Н. С. Свириденко // Вісник ДАКККіМ. – К., 2010. – С. 118–125.
3. Свириденко Н. С. Клавесинна школа Рюккерсів (Нідерланди) / Н. С. Свириденко // Професійна підготовка та інноваційні процеси у навчально-виховних закладах: зб. наук. пр. – Харків, 2004. – с. 148–156.
4. Свириденко Н. С. Фортепіано (PIANOFORTE) в Англії та Франції (від виникнення до ХХ ст.) / Н. С. Свириденко // Мистецтвознавчі записки. – К., 2004. – Вип. 5. –С. 142–151.
5. Свириденко Н. Світло далекої зірки (Є.Білоградська) / Н. Свириденко. – Жіночій світ. – 2000. – липень–вересень. –с. 11–12.
6. Степаненко М. Клавір в історії музичної культури України ХVІ–ХVІІ ст. / М. Степаненко // Українська музична спадщина. – К., Вид. “Музична Україна”, 1989. – С. 17–46.